

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Irena Lipowicz

Warszawa, 15. I. 2015

II.519.63.2015.KSz

Pani

Teresa Piotrowska

Minister Spraw Wewnętrznych

Szanowna Pani Minister,

W nawiązaniu do naszej rozmowy w dniu 8 stycznia 2015 r. i poczynionych ustaleń, proszę uprzejmie o rozważenie ustosunkowania się do zagadnień pozostających w gestii Pani Minister.

- I. W moim stałym zainteresowaniu pozostaje problematyka przypadków zgonów osób doprowadzonych do wytrzeźwienia do pomieszczeń dla osób zatrzymanych.** W skierowanych przeze mnie wystąpieniach, zarówno do Prezesa Rady Ministrów, Ministra Spraw Wewnętrznych, jak również Komendanta Głównego Policji zwracałam wielokrotnie uwagę na problem przerzucania ciężaru odpowiedzialności na Policję za wytrzeźwienie osób doprowadzanych do w/w pomieszczeń. W moim przekonaniu jest to problem systemowy, wymagający podjęcia zmian legislacyjnych w aktach prawnych, będących w zainteresowaniu Ministra Spraw Wewnętrznych, jak również Ministra Zdrowia. W tym kontekście, w mojej ocenie, w szczególności dokonać należy zmiany art. 39 ustawy z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi tak, by organy samorządu terytorialnego miały obowiązek tworzenia kompleksowych jednostek, które winny łączyć w sobie funkcje izb wytrzeźwień, ośrodka terapeutycznego i placówki pomagającej rodzinie. W tym kontekście chciałabym podkreślić, iż pismem z dnia 8 stycznia 2015 r. skierowałam do Prezesa Rady Ministrów wystąpienie generalne z prośbą o rozważenie rozstrzygnięcia przez Panią Premier sytuacji dotyczącej izb wytrzeźwień wobec rozbieżnych stanowisk Ministra Spraw Wewnętrznych i Ministra Zdrowia.¹

¹ Wystąpienie Rzecznika Praw Obywatelskich z dnia 8/01/2015 r. do Prezesa Rady Ministrów, sygn. KMP.574.14.2014.MMa (przesłane również do Pani Minister pismem z dnia 8/01/2015 r. pod w/w sygn.), a także wystąpienia: z dnia 18/11/2013 r. do Prezesa Rady Ministrów, sygn. RPO – 738421-VII-720.7/13/MMa, z dnia 18/07/2013 r. do Ministra Spraw Wewnętrznych, sygn. RPO-690709-II-715/11/ED (odpowiedź MSW z dnia

II. Postrzegam, jako istotną problematykę, brak możliwości złożenia przez osobę, wobec której uprawniony podmiot zastosował środki przymusu bezpośredniego lub broń palną, zażalenia na zasadność i prawidłowość ich użycia lub wykorzystania. W moim przekonaniu, przepisy ustawy z dnia 24 maja 2013 r. o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej w zakresie, w jakim nie przewidują możliwości złożenia zażalenia na zastosowanie środków przymusu bezpośredniego lub broni palnej powodują wątpliwości natury konstytucyjnej. W tym kontekście na uwagę zasługuje fakt, iż w kilku ustawach pragmatycznych, zawarto przepisy, będące podstawą złożenia zażalenia przez osoby, wobec których zastosowano środki przymusu bezpośredniego lub broń palną. Taki stan prawny stanowi niekonsekwencję ustawodawcy, albowiem zgodnie z obowiązującymi przepisami, na użycie przez funkcjonariusza Policji środków przymusu bezpośredniego zażalenie nie przysługuje, natomiast na użycie w/w środków, np. przez strażnika miejskiego, zażalenie przysługuje. Mając na uwadze standardy konstytucyjne, jak również kompleksowe ujęcie problematyki dotyczącej środków przymusu bezpośredniego w jednej ustawie, w moim przekonaniu, przepisy regulujące możliwość złożenia zażalenia powinny zostać zawarte w ustawie o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej.²

III. W moim przekonaniu na uwagę zasługuje kwestia dotycząca niezwłocznego zapewnienia uprawnionemu podmiotowi niezbędnej pomocy prawnej.

Zgodnie z art. 10 ust. 1 ustawy o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej: „W przypadku gdy w wyniku użycia lub wykorzystania środków przymusu bezpośredniego lub broni palnej nastąpiła śmierć osoby bądź nastąpiło zranienie osoby w wyniku użycia lub wykorzystania broni palnej, właściwy przełożony lub osoba pełniąca służbę dyżurną - niezależnie od obowiązków, o których mowa w art. 39 ust. 1 - niezwłocznie zapewnia także uprawnionemu niezbędną pomoc, w szczególności psychologiczną lub prawną.” Jednakże art. 10 ust. 2 w/w ustawy stanowi, że pomoc prawna polega na zwrocie kosztów poniesionych na ochronę prawną do wysokości wynagrodzenia jednego obrońcy, jeżeli postępowanie karne wszczęte przeciwko uprawnionemu o czyn popełniony w związku z użyciem lub wykorzystaniem środków przymusu bezpośredniego lub broni palnej, którego następstwem była śmierć osoby bądź zranienie osoby w wyniku użycia lub wykorzystania broni palnej, zostało zakończone prawomocnym wyrokiem uniewinniającym albo orzeczeniem o umorzeniu postępowania z powodu niepopełnienia przestępstwa lub braku ustawowych znamion

27/08/2013 r., sygn. BMP-0790-2-5/13/MKa), z dnia 22/03/2013 r. do Komendanta Głównego Policji, sygn. RPO-690709-II-715/11/ED.

² Wystąpienie Rzecznika Praw Obywatelskich do Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 31/10/2014 r., sygn. II.511.1869.2014.KSz (odpowiedź MSW z dnia 2/12/2014 r., sygn. BMP-0790-4-9/2014/PS).

czynu zabronionego (por. art. 10 ust. 2 ustawy o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej). Mając na uwadze powyższe, moje wątpliwości budzi, czy warunki udzielenia pomocy prawnej, określone w art. 10 ust. 2 w/w ustawy nie uniemożliwiają w sposób niezwłoczny zapewnienie uprawnionemu podmiotowi pomocy prawnej.³

IV. W konsekwencji wejścia w życie z dniem 1 lipca 2015 r. przepisów ustawy z dnia 27 września 2013 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw, nastąpi przemodelowanie procesu karnego w stronę większej kontrydiktoryjności.

Nowelizacja ta będzie miała znaczący wpływ na ukształtowanie pozycji prawnej uczestników postępowania. Z tego powodu, bardzo ważne jest zrozumiałe pouczenie zatrzymanego o przysługujących mu prawach, w tym prawa do kontaktu z adwokatem, dlatego też niezmiernie istotna pozostaje kwestia prawidłowego i zrozumiałego informowania zatrzymanego o jego prawach.

W tym kontekście, chciałabym również zauważyć, iż wielokrotnie zwracałam uwagę (jak również moi poprzednicy) na potrzebę gruntownej reformy systemu udzielania pomocy prawnej najuboższym. W 2013 r. zwróciłam się do Ministra Sprawiedliwości z prośbą o podjęcie odpowiednich działań legislacyjnych⁴. Aktualnie trwają prace nad projektem ustawy z dnia 12 grudnia 2014 r. o nieodpłatnej pomocy prawnej i informacji prawnej⁵.

V. Na uwagę ponadto zasługuje kwestia, będąca przedmiotem mojego wystąpienia do Ministra Sprawiedliwości, dotycząca braku dostępu do pomocy prawnej z urzędu osoby zatrzymanej w trybie art. 244 Kodeksu postępowania karnego⁶.

Prawo do obrony w wymiarze materialnym i formalnym we wczesnym stadium postępowania karnego statuuje art. 42 ust. 2 Konstytucji. Prawo to akcentuje także w swoim orzecznictwie Europejski Trybunał Praw Człowieka, podkreślając, iż podejrzany musi mieć zapewniony dostęp do pomocy prawnej już w momencie zatrzymania, bez względu na to, czy został już przesłuchany. Istotą problemu jest to, iż zatrzymany w trybie art. 244 K.p.k. pozbawiony jest możliwości wnioskowania o wyznaczenie adwokata z urzędu, w sytuacji kiedy nie stać go na opłacenie pomocy prawnej. Tak ukształtowane prawo dyskryminuje zatrzymanych. Zasada sprawiedliwego postępowania przeciwko osobie pozbawionej

³ Wystąpienie Rzecznika Praw Obywatelskich do Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 28/10/2014 r., sygn. BPK.519.54.2014 (odpowiedź MSW z dnia 2/12/2014 r., sygn. BMP-0790-4-8/2014/PS/EW).

⁴ Wystąpienie Rzecznika Praw Obywatelskich do Ministra Sprawiedliwości z dnia 23/05/2013 r., sygn. RPO-481256-IV/04/AGR.

⁵ <http://legislacja.rcl.gov.pl/projekt/266350>.

⁶ Wystąpienie Rzecznika Praw Obywatelskich do Ministra Sprawiedliwości z dnia 15/01/2013 r., sygn. RPO-543260-II/06/PTa/MK.

wolności wymaga, aby uzyskała ona pełen zakres usług prawnych: możliwość omówienia sprawy, przygotowania linii obrony, zebranie dowodów, przygotowanie do przesłuchania etc. W świetle orzecznictwa Sądu Najwyższego już pierwsza czynność organów postępowania skierowana na ściganie określonej osoby, czyni ją podmiotem prawa do obrony – nie zaś formalne przedstawienie zarzutu popełnienia przestępstwa (m. in. wyrok z 9 lutego 2004 r., sygn. akt V KK 194/03).

VI. Godnym rozważenia wydaje się wprowadzenie rozwiązań legislacyjnych, które umożliwiłyby obciążenie kosztami zabezpieczenia imprez masowych, choćby w części, jej organizatora.

Zgodnie z wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego z dnia 20 maja 2014 r., sygn. akt K 17/13, relacja pomiędzy uczestnikiem a organizatorem imprezy masowej poddana jest reżimowi prawa cywilnego. W związku z tym, w moim przekonaniu, organizator imprezy jako podmiot prywatny, czerpiący z niej dochód i będący jej beneficjentem, powinien również w określonym zakresie ponosić koszty jej zabezpieczenia, w tym również rekompensować szkody spowodowane przez jej uczestników. Koncepcja ta przyjmowana jest w wielu państwach Europy Zachodniej i jest zgodna z zasadą subsydiarności.

W załączeniu przesyłam uprzejmie kopie wystąpień dotyczących przedstawionych zagadnień.

Leszek Wyner

Leszek Wyner